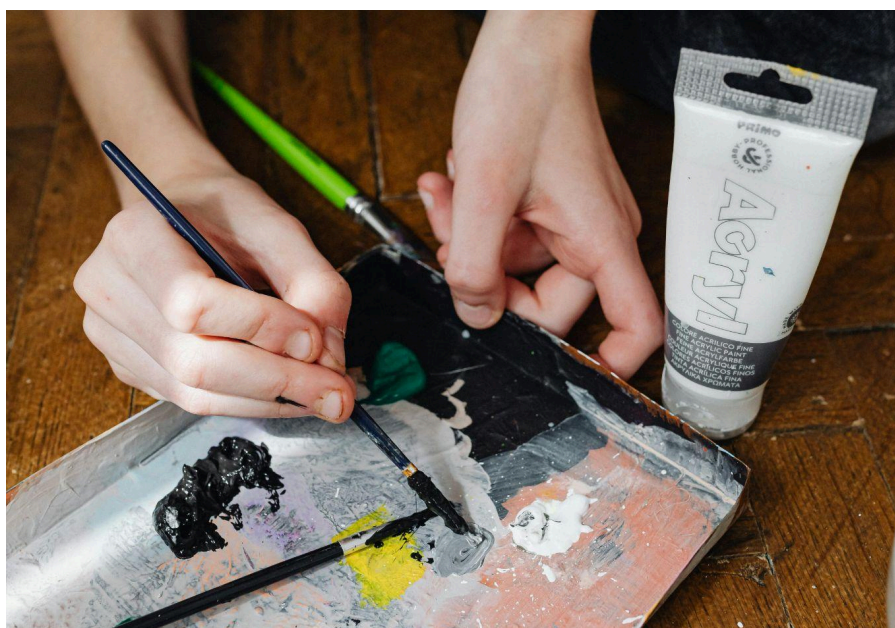

KUVATAIDEKOULU TARJOAA ONNISTUMISEN KOKEMUKSIA MYÖS AUTISMIN KIRJON LAPSILLE JA NUORILLE

*Inklusiivinen pedagogiikka lasten ja nuorten harrastustoiminnassa -jatkokurssin
pedagoginen tehtävä*

Katri Piri, katri.e.e.piri@gmail.com, taiteen perusopetus; kuvataidekoulu

Kuva 1. Akryylivärien sekoitusta (Kuvaaja: [Photo By: Kaboompics.com](https://www.kaboompics.com), kuvaa rajattu)

1. LASTEN JA NUORTEN PEDAGOGISEN TUEN TARPEIDEN HUOMIOIMINEN JA TUKI KUVATAIDEKOULUSSA

Toimin kuvataidekoulun opettajana lasten ja nuorten parissa. Tänä lukuvuonna opetan viittä eri opetusryhmää, ikäjakaumaltaan 8-vuotiaista lapsista 13-vuotiaisiin nuoriin. Harrastustoiminnanohjaajalla ei useinkaan ole pääsyä tietoon lapsen tai nuoreen mahdollisiin erityistarpeisiin opetuksen suhteen. Siksi huoltajien oma-aloitteinen lapsensa erityispedagogisten tarpeiden kertominen harrastustoiminnan ohjaajalle on erittäin tärkeää.

Tässä artikkelissa kuvaan yhden onnistuneen oppimiskokemuksen kuvataidekoulussa oppilaan kanssa, jonka huoltaja heti ensimmäisellä kerralla pyysi lyhyttä kahdenkeskistä keskustelua ennen oppitunnin alkua. Huoltaja

kertoi, että 13-vuotias Venni (nimi muutettu) on aloittanut kuvataidekoulun aiemmin useampaan kertaan, mutta lopettanut kesken lukukauden. Silti Venni oli jälleen ollut kiinnostunut aloittamaan saman harrastuksen uudelleen. Huoltaja kertoi, että Venni on autismin kirjon henkilö ja että hän tarvitsee hyvin selkeät sanalliset ohjeet työskentelyä varten, jotta työskentely sujuisi. Kiitin huoltajaa tästä ennakkotiedosta ja kerroin, että pyrin tukemaan Vennin kuvataideharrastusta niin hyvin kuin pystyn.

Tieto on tärkeä, sillä ilman tätä tietoa ohjaaja ei voi suunnitella ja toteuttaa pedagogista toimintaa oppilaan yksilöllisistä tarpeista käsin vaan pahimmillaan joutuu arvailemaan ja kokeilemaan erilaisia lähestymistapoja ennen kuin ymmärrys oppilaan tuen tarpeista syntyy..

Tämä kyseinen kuuden viikon opetusjakso, jolle Venni tuli, keskittyi piirustukseen ja maalaukseen. Olin valinnut jakson teemaksi *Vastaenergiat* ja teemaa oli tarkoitus lähestyä jokaisen nuoren omien energiaa tuottavien ja energiaa vievien asioiden kautta ja yhdistää nämä samaan 50 x 60 cm akryylimaalaukseen. Tavoitteena oli sekä pohtia jokaisen omakohtaisia kiinnostuksen kohteita sekä oppia rakentamaan sisällöltään rikas kuva niiden pohjalta, se sai olla esittävä, symbolinen tai abstrakti, kuten Vennillä.

Vennille tehtävänanto oli hieman haastava. Hän aloitti luonnostellen muutaman erilaisen vaihtoehdon eikä pitänyt niistä. Toisella kerralla hän näytti luonnoksiaan ja lisäksi hän oli värittänyt tusseilla yhden sivun vaakasuuntaisilla väripinnoilla. Kysyin Venniltä, mitä hän ajatteli kuvastaan. *“Mä vaan väritin siihen kivoja värejä”*. Kerroin, että minä näin kuvassa hyvin jäsenneyt värit ja jopa maisemallisen värikenttämaalauksen alun. Kysyin, onko hän koskaan tehnyt täysin abstraktia eli ei-esittävää maalausta. Ei hän ollut ja sitten ehdotin, että hänen luonnoksensa olisi todella hyvä pohja lähteä maalaamaan sellaista. Lupasin auttaa häntä, jos hän haluaisi kokeilla.

Tämä tuki uudenlaiselle ilmaisulle sai Venniltä hyväksynnän ja päätimme lähteä värikenttäluonnoksella liikkeelle. Näytin hänelle muutaman amerikkalaisen taidemaalari Mark Rothkon (1903-1970) värikenttämaalauksen, jolloin hän sai

hyvin kiinni ajatuksesta. Lisäksi analysoin, että teema *vastaenergiat* näkyisi tulevassa maalauksessa symbolisesti kirkkaiden värien (pinkki, keltainen, oranssi) ja synkkien värien (preussin sininen ja ruskea) vuoropuhelussa.

Huomasin pian, että Venni tosiaan tarvitsi hyvin selkeät ohjeet ja että hän myös uskalsi kysyä aina apua kun sitä tarvitsi. Hän tarvitsi melko paljon yksilöllistä ohjausta, mutta hän työskenteli hyvin keskittyneesti ja rauhallisesti.

Maalausprosessin aikana hänestä löytyi todella taitava värisävyjen sekoittaja, huolellinen ohjeiden noudattaja ja innokas sivellinten pesijä “Tää sivellinten pesu on niin kivaa, että voin pestä muidenkin siveltimiä.”. Maalauksessa kokeilimme myös hänelle uusia tekniikoita, eli esimerkiksi kerroksellista maalausta ja lopussa koko maalauksen päälle laitettiin maalausnesteellä ohennettu läpikuultava kerros, joka satoi maalauksen sävy maailman ja tunnelman yhteen.

Kun kerrokset vaihe vaiheelta valmistuivat ja maalaus alkoi rakentua, keskustelimme joka välissä yhdessä maalauksesta ja hänen tunteuksistaan. Ohjeistin selkeästi seuraavat vaiheet ja otin myös hänen näkemyksensä huomioon herkällä korvalla. Venni oli hyvin tyytyväinen työhönsä ja hänen loputon hymynsä kertoi todella paljon. Kun teos valmistui, hän oli (ja minä myös) niin tyytyväinen siihen, että herkistyimme. Hänen intonsa kuvataiteeseen oli palannut. Hän koki oppineensa uutta ja löytäneensä itselleen sopivan ilmaisukeinon, jossa hän sai käyttää omia vahvuuksiaan. Venni oli myös löytänyt vahvuuksia ja ilmaisukeinoja, joita ei ollut aiemmin tiedostanut. Nuoren minäpystyvyyden vahvistumisen kannalta on tärkeää, että hän saa kokemuksen menestymisestä, jonka muutkin huomaavat (Uusitalo & Vuorinen, 2016, s. 73).

Opetuksessa opettajan on tärkeää ilmaista kielellisesti rikkaasti huomaamansa vahvuudet, joita oppilas työskennellessään käyttää. Kun oppilas saa positiivista huomiota ja palautetta toisilta oppilailta ja opettajalta, kannustaa se häntä yrittämään ja kehittymään sekä kasvattamaan itseluottamustaan. Sanallistettu vahvuus auttaa huomaamaan niitä myös jatkossa, sillä käytetty kieli muokkaa huomiomme kohteita ja ajatteluamme. (Uusitalo & Vuorinen 2016.) Kuvataiteen opetuksessa opettaja on kokenut kuvan kielen lukija, joten myös hänen kuvassa

näkemät asiat on tärkeää sanallistaa huolella ja käyttää runsasta, kuvailevaa kieltä.

Ohjaajana kokemus Vennin kanssa työskentelystä oli erittäin positiivinen. Koin, että olin ollut luottamuksen arvoinen ja olin pystynyt oikeasti auttamaan häntä löytämään kuvataiteesta ja itsestään jotain sellaista, joka oli ollut piilossa. Tämä varsinkin sitä taustaa vasten, että hän oli useampaan kertaan keskeyttänyt kuvataidekoulun. Olin myös tunnistanut hänessä ja hänen luonnoksessaan potentiaalin, vaikka oppilaana hän oli minulle ihan uusi. Opettajalta vaaditaan myös rohkeutta, jotta hän uskaltaa luottaa omaan pedagogiseen silmäänsä.

Opetusryhmässäni oli yhteensä 12 nuorta, joista kahden osalta sain tiedon erityispiirteistä huoltajalta ja joista yhden epäilin olevan myös autismin kirjon henkilö. Se, että opettaja on tietoinen erilaisten erityispiirteiden olemassaolosta, auttaa opettajaa tukemaan oppilasta. Omassa pedagogisessa toiminnassani pyrin aina siihen, että jokainen oppilas pääsee toteuttamaan itseään ja oppimaan uusia taitoja. Opetusotteeni on pohjimmiltaan dialoginen: pyrin kohtaamaan jokaisen oppilaani tasavertaisena keskustellen ja kuunnellen. Kuvataiteen parissa saamme kaikki olla yhdessä ihmetteleviä, pohdiskeleviä ja läsnä.

Tämän takia otin myös tämän 13-vuotiaiden ryhmän kuuden viikon jakson päätteeksi jokaisen oppilaan kanssani kahdenkeskiseen keskusteluun käytävälle, jossa katsoimme ja tulkitsimme valmistunutta maalausta ja keskustelimme yhdessä maalausprosessista sekä lopputuloksesta. Toinen kuvataidekoulun opettaja sanoi, että tällainen kahdenkeskinen keskustelu opettajan kanssa saattoi olla oppilaiden ensimmäinen. Minusta se oli erittäin toimiva tapa saada keskusteluyhteys nuoreen, jolle ryhmän edessä tai samassa tilassa keskustelu voi olla haastavaa.

Kävimme monien oppilaiden kanssa kiinnostavia keskusteluita ja he pystyivät refleктоimaan omaa oppimistaan ja teostaan yllättävän kypsästi kahdenkeskisessä vuorovaikutustilanteessa. Tämä mahdollistuu myös sen takia, että olen tietoisesti pyrkinyt hälventämään opettajan auktoriteettiasemaani - koen tärkeimmäksi tehtäväkseni olla kokeneempi taiteesta kiinnostunut aikuinen, joka auttaa nuoria

pääsemään tavoitteisiinsa ja jopa vähän niiden yli.

2 KUVATAITEESSA ON AINEKSET INKLUSIIVISEEN JA MONINAISUUTTA KUNNIOITTAVAAN PEDAGOGIIKKAAN

Kuvataiteessa on mielestäni kohtalaisen helppoa ottaa huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Kuvataidekoulu on siitä hieno harrastus, että sen soveltamis- ja toteutuskeinot ovat hyvin moninaisia vaikka opettajakohtaisia eroavaisuuksia toki löytyy. Taiteeseen on myös iskostettu ajatus jokaisen yksilöllisyyden ja moninaisuuden arvostuksesta. Kuvataide toimii myös kulttuuristen normien kriittisen tarkastelun väylänä, kehittää oppilaiden empatiakykyä, vuorovaikutustaitoja sekä itsesäätelyä ja toiminnanohjausta.

Omaa opetustani suunnittelen sekä taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman että kyseisen ryhmän kiinnostusten ja dynamiikan mukaisesti. Pyrin suunnittelemaan avoimia tehtävänantoja, jotka mahdollistavat myös erilaisten tarpeiden ja kiinnostuksen kohteiden huomioinnin. *Avoin tehtävänanto* on sellainen, että siinä on jokin mielikuvitusta herättelevä avoin teema (esimerkiksi *Aurinkoinen kukka*), jota jokainen voi lähestyä omalla tavallaan. Tällöin vertailu toisiin vähenee ja jokaisen oma näkemys asiasta nousee keskiöön.

Avoimen tehtävänannon vastakohta on *suljettu tehtävänanto*, eli esimerkiksi nyt tehdään *Auringonkukka*. Suljettu tehtävänanto rajaa mielikuvituksen käytön mahdollisuutta ja ohjaa kuvantekemistä tiettyjen traditioiden tai tietynlaisen kuvailmaisun suuntaan. Käytän itse todella vähän “malliteoksia” omassa opetuksessani. Aikuisen tekemät malliteokset saattavat asettaa riman liian korkealle sekä aiheuttaa liiallista visuaalista ohjausta, vertailua malliteokseen ja toisiin oppilaisiin nähden. Jos kuvia katsotaan ja tulkitaan, pyrin valitsemaan taidekuvia mahdollisimman laajalta tyyllilliseltä, kulttuuriselta ja historialliselta vyöhykkeeltä. Tämä edesauttaa myös taiteen moninaisen luonteen ja ilmaisukeinojen esiin tuomista.

Omat kuvataidekoulun ryhmäni opetushistoriani aikana ovat siltikin olleet pääosin suomalaistaustaisten lasten, erityisesti tyttöjen, harrastus. Yksittäisiä maahanmuuttajia ryhmissäni on ollut, jolloin yhteistä keskustelua on jouduttu yksinkertaistamaan ja tukemaan kielitaidon kehittymistä. Minun kohdalleni ei ole myöskään tullut vastaan tilanteita, joissa uskonto olisi rajoittanut kuvataidekoulun työskentelyä; esimerkiksi muslimeille ihmisten ja jopa eläinten kuvaaminen perinteisesti ollut kiellettyä, kun taas nämä aiheet ovat hyvin vahvasti läsnä monissa teoksissa, joita kuvataidekoulussa olemme tehneet.

Kuvataide harrastuksena sisältää mielestäni hyvät edellytykset inklusiiviseen ja moninaisuuden huomioon ottavaan pedagogiseen toimintaan, sillä sen omat tiedonmuodostuksen, sisältöjen, ilmaisun ja toteutuksen tavat ovat niin monipuolisia. Opetussuunnitelmat sekä taiteen perusopetuksessa että peruskoulun kuvataiteen puolella huomioivat tämän seikan varsin hyvin.

Opettajan vastuu inklusion toteutumisesta on silti suuri, sillä hän on oppitunnin suunnittelusta ja etenemisestä vastuussa. Siksi on tärkeää täydennyskouluttaa opettajia sekä tiedostamaan erilaiset tuen tarpeet että pyrkimään omalla toiminnallaan purkamaan harrastuksen esteiksi muodostuneita ennakoasenteita tai toimintatapoja. Myös harrastusten tarjoajilla on vastuu ilmaista, että oppilaitoksessa sanoudutaan täysin irti rasismista ja pyritään ottamaan kaikki mukaan. Myös harrastusten markkinointia voisi suunnata enemmän kuvataidekoulussa aliedustettujen väestöryhmien (pojat, maahanmuuttajat, pienituloiset) suuntaan.

Kuvataidekoulu harrastuksena on kohtuuhintainen verrattuna moniin muihin harrastuksiin, mutta silti joillekin perheille harrastus on valitettavasti liian kallista. Valtion, kuntien ja järjestöjen tuki lasten ja nuorten harrastamiselle on siksi erityisen tärkeää, jotta jokainen lapsi voisi Suomessa harrastaa itseään kiinnostavaa ja tulevaisuuden taitoja kehittävää harrastusta.

LÄHTEET

Uusitalo, Lotta & Vuorinen, Kaisa, 2016. *Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa.* PS-Kustannus, Jyväskylä.

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017.

OPH-2069-2017 Saatavilla:

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/taiteenperusopetus/3689873/tiedot>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014. 104/011/2014 Opetushallitus.

Saatavilla: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tiedot>

Jatkokurssin pedagogisen tehtäväni saa tekijänimelläni jakaa avoimesti aoe.fi-sivustolla ja artikkelin kirjoittajana olen huolehtinut ja vastaan artikkeliin liittyvien kuvien julkaisuluvasta.